

Centraal Planbureau

Signalen op groen

Lonen blijven achter

CPB Policy Brief | 2017/08

Juniraming 2017

**Economische
vooruitzichten
2017 en 2018**

1 Samenvatting

De seinen voor de Nederlandse economie staan op groen. De internationale omgeving ontwikkelt zich positief, met een groei van de relevante wereldhandel van ongeveer 4% in beide jaren. De breed gedragen economische groei komt uit op 2,4% in 2017 en 2,0% in 2018, wat gunstig afsteekt tegen de gematigde structurele groei.¹ De consumptie groeit onder invloed van een toename van het reëel beschikbaar inkomen. De investeringen trekken aan, vooral in 2017, met nog steeds de investeringen in woningen aan kop. De uitvoer profiteert van de internationale ontwikkelingen.

In het kielzog van het bbp staan ook de seinen voor de arbeidsmarkt op groen. De werkgelegenheid groeit sterk, het aantal vacatures neemt toe waardoor zowel werklozen als toetreders tot de arbeidsmarkt steeds vaker een baan kunnen vinden. De werkloosheid daalt naar 4,7% in 2018.

Toch blijven de loongroei en de inflatie achter bij de gunstige ontwikkelingen van de economische groei en de werkgelegenheid. De conjuncturele opleving van het bbp en toenemende krapte op de arbeidsmarkt zorgen nog niet voor een sterke opwaartse druk op lonen en prijzen. Mogelijke redenen voor de gematigde contractloonstijgingen zijn de toegenomen flexibilisering van de arbeidsmarkt en het onbenutte potentieel van mensen die nog buiten de arbeidsmarkt staan. Mogelijke verklaringen voor de gematigde inflatieontwikkeling zijn de internationale concurrentiedruk en de geringe effectiviteit van het monetaire beleid om de inflatie te verhogen.² De contractlonen groeien met 1,7% en 2,0% in 2017 en 2018, de inflatie (hicp) komt uit op 1,4% in beide jaren.

Ook de overheidsfinanciën staan er goed voor, met een overschot van 0,5% in 2017 en 0,7% in 2018. Dit zorgt in combinatie met de economische groei voor een daling van de schuldquote naar 55%. De koopkracht neemt in beide jaren licht toe – de stijging van het beschikbaar inkomen wordt grotendeels bepaald door de toename van de werkgelegenheid.

De seinen voor de Nederlandse economie kunnen op oranje springen, als internationale onzekerheden bewaarheid worden. In Europa kunnen de toekomstige ontwikkelingen van het onconventionele monetaire beleid, van de uittreding van het VK en ten aanzien van de financiële stabiliteit van een aantal Zuid-Europese lidstaten de seinen op oranje zetten. Buiten Europa blijven de economische koers van de VS en de economische ontwikkeling van China van belang voor de Europese en Nederlandse economieën. De seinen kunnen echter ook nog dieper groen kleuren als een positief consumenten- en producentenvertrouwen, een breder gedragen groei in de EU en de versnelde handelsgroei elkaar blijven versterken.

¹ Zie paragraaf 1.2 van CPB, 2017, *Centraal Economisch Plan 2017* ([link](#)).

² Zie Elbourne, A. en B. Smid, 2017, *Onderweg naar normaal monetair beleid* ([link](#)).

Tabel 1.1 Kerngegevens voor Nederland, 2013-2018

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
mutaties per jaar in %						
Internationale economie						
Relevant wereldhandelsvolume goederen en diensten	2,7	4,4	3,8	2,9	3,8	4,0
Concurrentenprijs (a)	-2,6	-0,5	8,0	-3,1	0,9	1,3
Olieprijs (dollars per vat)	107,1	97,9	51,9	43,3	50,8	50,6
Eurokoers (dollar per euro)	1,33	1,33	1,11	1,11	1,08	1,09
Lange rente Nederland (niveau in %)	2,0	1,5	0,7	0,3	0,5	0,5
Volume bbp en bestedingen						
Bruto binnenlands product (bbp, economische groei)	-0,2	1,4	2,0	2,2	2,4	2,0
Consumptie huishoudens	-1,0	0,3	1,8	1,7	1,8	2,0
Consumptie overheid	-0,1	0,3	0,2	1,0	1,1	1,3
Investerings (inclusief voorraden)	-3,9	3,2	6,2	5,4	5,5	2,7
Uitvoer van goederen en diensten	2,1	4,5	5,0	3,4	3,9	4,1
Invoer van goederen en diensten	1,0	4,2	5,8	3,7	4,2	4,3
Prijzen, lonen en koopkracht						
Prijs bruto binnenlands product	1,4	0,1	0,1	1,0	1,2	1,5
Uitvoerprijs goederen en diensten, exclusief energie	0,1	-0,8	0,7	-0,7	0,8	1,1
Prijs goedereninvoer	-1,9	-2,7	-5,1	-4,5	4,2	0,6
Inflatie, geharmoniseerde consumentenprijsindex (hicp)	2,6	0,3	0,2	0,1	1,4	1,4
Contractloon marktsector	1,2	1,0	1,3	1,5	1,7	2,0
Koopkracht, statisch, mediaan alle huishoudens	-1,4	1,1	1,1	2,6	0,3	0,2
Arbeidsmarkt						
Beroepsbevolking	0,8	-0,4	0,4	0,4	0,9	1,1
Werkzame beroepsbevolking	-0,8	-0,6	1,0	1,3	2,0	1,3
Werkloze beroepsbevolking (in duizend personen)	647	660	614	538	445	425
Werkloze beroepsbevolking (niveau in % beroepsbevolking)	7,3	7,4	6,9	6,0	4,9	4,7
Marktsector (b)						
Productie	-0,7	2,4	2,8	2,8	3,2	2,4
Arbeidsproductiviteit (per uur)	0,4	1,6	1,6	0,2	0,6	1,2
Werkgelegenheid (in uren)	-1,1	0,8	1,2	2,6	2,5	1,1
Loonvoet (per uur)	1,7	0,8	0,2	0,9	2,8	2,8
Arbeidsinkomensquote (niveau in %)	79,1	78,7	77,1	76,9	77,8	78,0
Overig						
Individuele spaarquote (in % beschikbaar inkomen) (c)	-0,7	-1,4	0,2	-0,1	0,2	0,5
Saldo lopende rekening (niveau in % bbp)	10,2	8,5	8,5	7,7	7,2	7,1
niveau in % bbp						
Collectieve sector						
EMU-saldo	-2,4	-2,3	-2,0	0,4	0,5	0,7
EMU-schuld (ultimo jaar)	67,7	67,9	65,1	62,2	58,5	55,4
Collectieve lasten	36,5	37,5	37,7	39,0	39,3	39,2
(a) Goederen en diensten, exclusief grond- en brandstoffen.						
(b) Bedrijven exclusief zorg, delfstoffenwinning en onroerendgoedsector.						
(c) Niveau; beschikbaar gezinsinkomen is inclusief collectieve besparingen. De individuele spaarquote valt in 2017 0,6%-punt en in 2018 0,2%-punt lager uit door de verwerking van Pensioen in Eigen Beheer, zie het kader in de MEV2017, hoofdstuk 1.						

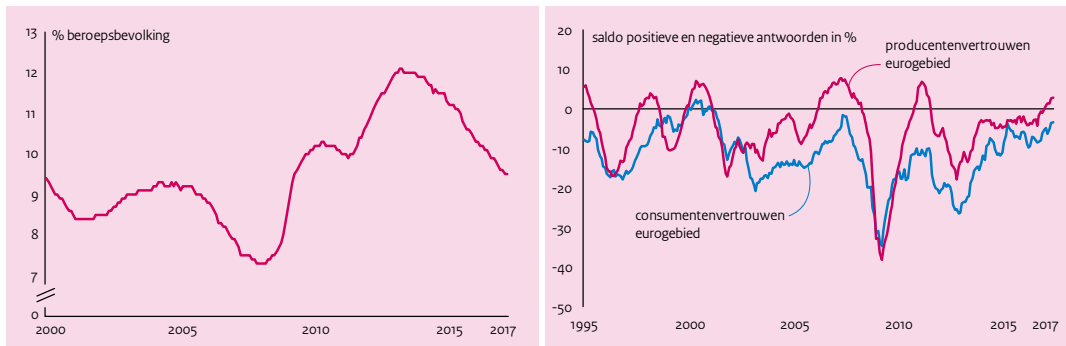
2 De economie

2.1 Internationaal

De groei van het mondiale bbp trekt in de komende jaren verder aan, hoewel de groei nog steeds iets onder de 4% ligt die gemiddeld werd behaald in de twee decennia vóór de grote recessie.³ De aantrekkende groei is te danken aan een versnelling van de economische groei in de opkomende economieën. In de hoogontwikkelde economieën blijft het ruime monetaire beleid een stimulans aan de mondiale groei geven. Voor het eurogebied blijft de economische groei min of meer stabiel; voor het vijfde jaar op rij komt de groei uit tussen 1,5 en 2,0%. De daling van de werkloosheid, die in 2014 is ingezet, gaat de komende jaren door (zie figuur 2.1 links). De consumenten en producenten hebben wel meer vertrouwen in de economische groei van het eurogebied (zie figuur 2.1 rechts).

Ook de groei van de wereldhandel versnelt. Deze groei is breed gedragen, zowel in geavanceerde als in opkomende economieën. Hierdoor versnelt ook de voor Nederland relevante wereldhandel naar 4% in 2018. In vergelijking met de aantrekkende mondiale bbp-groei blijft de groei van de wereldhandel echter gematigd. De handelsselasticiteit, die de groei van de (ongewogen) wereldhandel vergelijkt met de economische groei, blijft rond de 1,0. Dit is onder het langjarige gemiddelde van voor de grote recessie, dat rond de 1,8 lag.

Figuur 2.1 Dalende werkloosheid (links) en stijgend consumenten- en producentenvertrouwen (rechts) in het eurogebied

Bron: Eurostat ([link](#)).

De inflatie in het eurogebied stijgt tot 1,4% in 2017 en 1,5% in 2018, na twee jaar waarin de inflatie vlak boven de 0% lag. In 2017 wordt de inflatie vooral gedreven door een stijging van de olie- en grondstoffenprijzen, terwijl in 2018 de bijdrage van de kerninflatie, dit is de inflatie exclusief de volatiele componenten voeding, alcohol, tabak en energie, groter wordt. Het doorzettend herstel van de economie en de navenant dalende werkloosheid leiden geleidelijk tot een opwaartse druk op lonen en prijzen.

³ De technische ramingen van wisselkoersen, olieprijsen en rentes zijn gebaseerd op data van week 18 (1-5 mei).

Zowel de korte als de lange rente blijft in het eurogebied laag, mede door het beleid van kwantitatieve verruiming door de ECB. Ook onderliggende factoren dragen bij aan een lage nominale rente, onder andere door de afname van de potentiële groei als gevolg van een lagere groei van de arbeidsproductiviteit en veranderingen in de leeftijdsopbouw van de bevolking. Na een meerjarig sterker economisch herstel na de grote recessie begint de rente in de Verenigde Staten al meer op te lopen. Echter, ook in de Verenigde Staten zijn de renteverwachtingen historisch laag, om dezelfde redenen die genoemd zijn voor de eurozone.

Een aantal internationale risico's kunnen de economische groei beïnvloeden. Na de verkiezingen in Frankrijk en Nederland is de politieke onzekerheid rond de eurozone verminderd, maar ligt een aantal verkiezingen (Duitsland, Italië) nog in het verschiet. De risico's rond het moeizame herstel in de EU en de schulden crisis lijken af te nemen. Toch kampt een aantal landen, met name Italië en Griekenland, nog met lage economische groei en hoge schulden. Ook een aantal Europese banken blijft in de gevarenzone, met name een aantal Italiaanse banken. Voorts is onduidelijk wat er na het einde van het jaar gaat gebeuren met het aankoopprogramma van de obligaties door de ECB. De ECB heeft nog geen duidelijke exit-strategie gepubliceerd. De onzekerheid over en de afbouw van de grote portefeuille obligaties kan leiden tot volatiliteit op de financiële markten, hogere rentes en grotere rentespreads. Een opwaarts risico is dat een positief consumenten- en producentenvertrouwen (zie figuur 2.1 rechts), een breder gedragen groei in de EU en versnelde handelsgroei elkaar meer versterken dan verwacht. Tot slot blijft er grote onzekerheid bestaan rond het uittreden van het VK uit de EU. Als het de EU en het VK niet lukt om binnen twee jaar een afspraak te maken over hoe de (handels-)relatie bij de uittreding eruit ziet, is er sprake van een *cliff edge*; het VK valt buiten de EU zonder enige regeling, een situatie die veel onduidelijkheid en grote kosten met zich meebrengt.

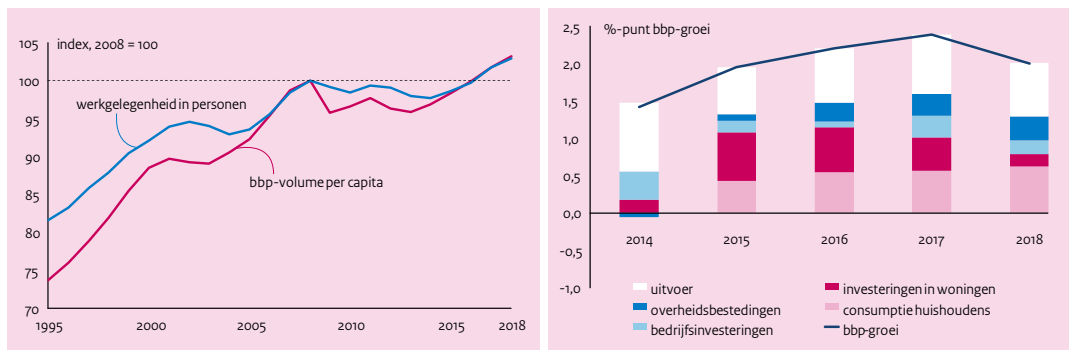
Buiten Europa is de onzekerheid rond het te voeren (handels-)beleid van de VS belangrijk; met name het opzeggen van bepaalde handelsakkoorden, de plannen rond importheffingen en uitvoersubsidies kunnen de Nederlandse economie schade aanbrengen. Aan de positieve kant kan een grootscheeps stimuleringspakket een impuls aan de Amerikaanse economie geven, met positieve gevolgen voor Nederland. In China vormen de hoge schuldenlast van huishoudens en bedrijven, een overspannen huizenmarkt, een groeiend schaduwbankensysteem en een daarmee gepaard gaande eventuele 'harde landing' van de Chinese economie een risico. Twee triggers kunnen de Chinese economie in potentie onderuit halen, de hoge schuldenberg en de oververhitte Chinese huizenmarkt. De gevolgen voor Nederland zijn beperkt: directe besmettingseffecten via de handel tussen Nederland en China zijn klein, maar indirecte handelseffecten via Duitsland zijn potentieel iets groter.⁴

⁴ Zie CPB, 2017, Risicorapportage Financiële Markten 2017 ([link](#)).

2.2 Nederland

De economische groei zet stevig door, met 2,4% in 2017 en 2,0% in 2018. De laatste keer dat vergelijkbare groeicijfers werden genoteerd, dateert van vóór de financiële crisis, zie figuur 2.2 links. In het kielzog van het bbp groeit de werkgelegenheid sterk en daalt de werkloosheid naar 4,7% in 2018. Ondanks de aantrekkende arbeidsmarkt blijft een loonimpuls en daarmee een sterke groei van de inflatie uit. De inflatie komt in beide jaren uit op 1,4%. Naast internationale onzekerheden is de ontwikkeling van de rente een belangrijke onzekere factor voor de Nederlandse economie: een aanhoudend lage lange rente ondermijnt de vermogenspositie van pensioenfondsen en levensverzekeraars; een rentestijging kan nadelig zijn voor huishoudens en bedrijven met hoge schulden.⁵ Ook de ontwikkeling op de woningmarkt vormt een onzekere factor: de sterke groei van huizenprijzen en investeringen kan nog langer aanhouden en kan in 2018 de groei verder beïnvloeden, maar kan ook de voorbode van oververhitting zijn.

Figuur 2.2 Economische groei en werkgelegenheid in langer perspectief (links) en bijdrage vanuit de bestedingen aan de groei (a, rechts)

(a) De bijdrage van de overheidsbestedingen aan de bbp-groei betreft alleen de directe bestedingseffecten van de uitgaven via consumptie en investeringen van de overheid. De effecten van andere overheidsuitgaven, waaronder de inkomensoverdrachten en subsidies, kunnen een bijdrage aan de groei hebben via de bestedingen van huishoudens en bedrijven. Dit laatste geldt ook voor de belastingen.

Bron: CBS, eigen berekeningen ([link](#)).

Alle bestedingscategorieën dragen positief bij aan de bbp-groei, zie figuur 2.2 rechts. Met in 2017 een opbouw in drie gelijke delen: een derde vanuit de consumptie (privaat en collectief), een derde vanuit de investeringen en een derde vanuit de uitvoer. In 2018 neemt vooral de groei vanuit de investeringen af. Gezien vanuit de bedrijfstakken levert alleen de delfstoffenwinning een negatieve bijdrage aan de groei. De verminderde gaswinning, mede door een verdere verlaging van het gasplafond, geeft in beide jaren een kleine rem op de economische groei.

Na drie sterke jaren met groeicijfers van meer dan 5% remt de groei van de investeringen in 2018 af naar ongeveer 3%. De aantrekkende productie en het positieve vertrouwen onder ondernemers over de economische situatie maken dat de bedrijfsinvesteringen in 2017 sterk toenemen. In 2018 lopen deze investeringen iets terug, maar deze blijven een belangrijke

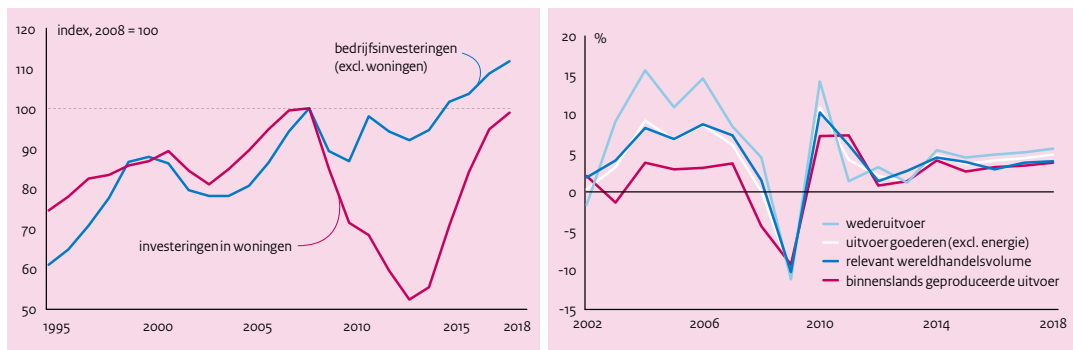
⁵ Zie CPB, 2017, Risicorapportage Financiële Markten 2017 ([link](#)).

impuls geven aan de economie. De investeringen in woningen blijven sterk en boven trendmatig groeien. Wel vlakt de groei af na een forse inhaalslag in de afgelopen jaren. Na de hoge groei van gemiddeld 18% in de periode 2014-2016 groeien de investeringen in woningen dit en volgend jaar met gemiddeld 8%. De investeringen in woningen komen daarmee volgend jaar in de buurt van het niveau van 2008, zie figuur 2.3 links.

De consumptie van huishoudens groeit in beide jaren in lijn met het beschikbaar inkomen. Vooral het inkomen uit arbeid neemt toe, zowel door de groei van de werkgelegenheid, alsook door hogere reële lonen. De pensioenuitkeringen worden niet of nauwelijks geïndexeerd. In de keuze om het extra inkomen te sparen of uit te geven wijzen een aantal indicatoren op extra bestedingen: het consumentenvertrouwen staat op het hoogste punt in de afgelopen zestien jaar en ook de stijging van de huizenprijzen stimuleert de consumptie.

De uitvoer blijft een belangrijke motor achter de economische groei in Nederland met groeicijfers rond 4%. Uitvoer en wereldhandel hangen sterk met elkaar samen, zeker in termen van jaarlijkse groei. Op kwartaalbasis zijn er echter regelmatig uitzonderingen, zo ook in de afgelopen kwartalen. In het vierde kwartaal van 2016 is een hoge groei van de wereldhandel gemeten van 1,8% (ten opzichte van het vorige kwartaal), waar de uitvoer met 0,9% fors bij achterblijft. Het spiegelbeeld hiervan was echter zichtbaar in een aantal voorgaande kwartalen. Figuur 2.3 rechts laat voor een langere periode de sterke samenhang zien, zowel over het verleden alsook in de raming.

Figuur 2.3 Investeringen door bedrijven en in woningen (links) en sterke relatie van de uitvoer met de relevante wereldhandel (rechts)

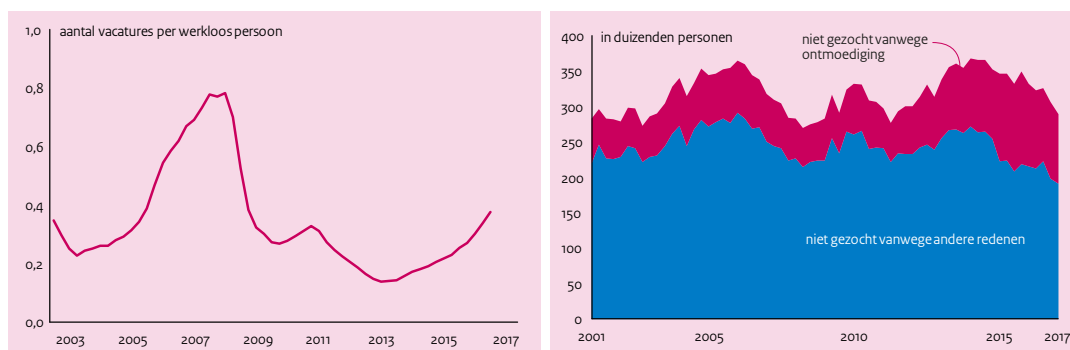

Bron: CBS, eigen berekeningen ([link](#)).

Alle signalen op de arbeidsmarkt staan op groen: de productie stijgt, het aantal vacatures neemt toe en het aantal ontslag aanvragen en faillissementen daalt. Toch is de krapte op de arbeidsmarkt, gemeten aan het aantal vacatures per werkloze, nog lang niet terug op het hogere niveau van 2008, zie (linker-) figuur 2.4. Met uitzondering van specifieke bedrijfstakken, zoals de ICT, is van grote schaarste op de arbeidsmarkt nog geen sprake. De groei van de werkgelegenheid (gemeten in arbeidsuren) piekt in 2017 met een groei van 2,0% en komt in 2018 uit op 1,1%. De productiviteitsontwikkeling is in 2017 relatief laag, maar zal in 2018 aantrekken.

Het werkloosheidspercentage daalt verder naar 4,7% in 2018. Het tempo van de daling vakt wel af, zowel door de afname van de werkgelegenheidsgroei, als door een toename van het arbeidsaanbod. De groei van het aanbod is in de afgelopen jaren bescheiden geweest, wat heeft bijgedragen aan de sterke daling van de werkloosheid. Bij de huidige lage werkloosheid in combinatie met een toenemend aantal vacatures zullen in de komende jaren ook steeds meer ontmoedigden op zoek gaan naar werk, zie (rechter-) figuur 2.4. Het arbeidsaanbod groeit met 0,9% in 2017 en 1,0% in 2018.

Figuur 2.4 Krapte op de arbeidsmarkt neemt toe (links) en ontmoedigden vinden hun weg naar de arbeidsmarkt (rechts)

Bron: CBS ([link](#)).

De ontwikkelingen op de arbeidsmarkt zijn beperkt zichtbaar in de loonontwikkeling. De arbeidsinkomensquote is sinds 2014 niet toegenomen, ondanks vier jaren met een gemiddelde bbp-groei van 2%, een groei van de werkgelegenheid van 1,4% en een daling van de werkloosheid met 2,7%-punt. Vooral de contractlonen vertonen nog weinig dynamiek. Tot nu toe is voor 2017 en 2018 voor respectievelijk ruim de helft en een derde van de werknemers een cao afgesloten met in beide jaren een contractloonsijging van 1,4%. Deze gematigde stijging komt mede door een versobering van de eenmalige beloningen bij enkele cao's. Onder invloed van het gunstige arbeidsklimaat zal de contractloonsijging in de nog af te sluiten cao's iets hoger liggen dan de realisaties tot nu toe. De toenemende dynamiek op de arbeidsmarkt zal zich ook buiten de cao's vertalen in hogere lonen: de incidentele lonen stijgen harder, mede omdat de kans op een bonus en een gunstige baanwissel toeneemt. Dit leidt tot een hogere loonvoet: de som van contractlonen, incidentele beloning en de sociale lasten die werkgevers moeten afdragen.

De inflatie komt in beide jaren uit op 1,4% en ligt daarmee aanmerkelijk hoger dan in de afgelopen jaren, maar nog steeds onder de middellangetermijndoelstelling voor het eurogebied van de ECB van dicht onder de 2%. Dit komt vooral in 2017 door een sterke toename van de olie- en grondstofprijzen en een appreciatie van de dollar ten opzichte van de euro. Daarnaast zorgen in beide jaren de hogere arbeidskosten voor een opdrijvend prijseffect: de hogere loonvoet zorgt in combinatie met een gematigde productiviteitsontwikkeling voor een lichte toename van de loonkosten. In 2018 vertaalt het gunstige economische beeld, zowel in termen van bestedingen als op de arbeidsmarkt, zich in licht aantrekkende prijzen. De inflatie in Nederland ligt in beide jaren in lijn met het eurogebied.

3 Overheidsfinanciën en koopkracht

Het overschot op de overheidsbegroting houdt aan in de ramingsperiode en loopt zelfs nog wat op. Vorig jaar liet de begroting het eerste overschot zien sinds 2008, van 0,4% bbp. Het overschot in 2017 en 2018 wordt geraamd op respectievelijk 0,5% bbp en 0,7% bbp. Het overschot loopt op door de aanhoudende economische groei en de daling van de werkloosheid, enige lastenverzwaringen in 2017, een verdere daling van de rente-uitgaven en de groei van de overige overheidsuitgaven die achterblijft bij die van het bbp.

De huidige uitgavenraming voor 2018 is beleidsarm. Wel is de voorjaarsbesluitvorming van het demissionaire kabinet verwerkt, inclusief de verwerking van uitvoeringsmutaties.⁶ De EU-afdrachten vallen dit jaar lager en volgend jaar hoger uit. Het kabinet heeft de uitgaven voor verpleeghuiszorg enigszins verhoogd, terwijl de Wlz-uitgaven stijgen door een wijziging in de indicatiestelling. Verdere beperking van de productie dempt de aardgasbaten. Per saldo heeft de voorjaarsbesluitvorming een licht dempend effect op het begrotingssaldo.

De overheidsschuld zakt dit jaar onder het Maastricht-plafond van 60% bbp en neemt volgend jaar verder af tot 55% bbp. De neerwaartse trend in de schuldquote houdt aan door de stijging van het bbp (noemereffect), het overschot op de begroting en financiële transacties zoals de privatisering van ABN AMRO en ASR.

De mediane statische koopkracht verbetert in 2017 en 2018 in beperkte mate, met respectievelijk 0,3% en 0,2%. Belangrijke factoren zijn onder andere de beperkte reële contractloonstijging voor werkenden en het beperkt of niet indexeren van aanvullende pensioenen.

⁶ De in de Voorjaarsnota genoemde niet-ingevulde taakstelling op de onderwijsuitgaven is niet in de raming meegenomen.

4 Belangrijkste verschillen met *CEP 2017*

- De voor Nederland relevante wereldhandelsgroei is naar boven bijgesteld met 0,8%-punt in 2017 en 0,4%-punt in 2018 door de positieve realisatie van de handel en de gunstige prognose van de groei in Europese landen.
- De economische groei is in beide jaren opwaarts bijgesteld, met 0,3%-punt in 2017 en 0,2%-punt in 2018. De bijstelling in 2017 is vooral ingegeven door gunstige realisaties in de afgelopen kwartalen. De bijstelling in 2018 is het gevolg van hogere ramingen voor consumptie en uitvoer. De consumptie neemt toe in reactie op hoger loon- en uitkeringsinkomen. De uitvoer trekt aan in lijn met de wereldhandel, de uitvoer van aardgas neemt verder af. In 2017 komen de investeringen door hogere realisaties 1,9%-punt hoger uit, maar dit leidt niet tot een hogere groei van de investeringen in 2018.
- De totale werkgelegenheidsgroei in uren is opwaarts bijgesteld met 0,5%-punt in 2017 en 0,4%-punt in 2018, zowel door hogere realisaties als onder invloed van de hogere bbp-groei. De groei van het arbeidsaanbod is in 2017 en 2018 met 0,2%-punt en 0,3%-punt verhoogd. Het werkloosheidspercentage is in beide jaren onveranderd.
- De contractloonontwikkeling in de marktsector is vanwege nieuwe realisaties in beide jaren met 0,1%-punt neerwaarts aangepast. De incidentele loonontwikkeling marktsector is vanwege de gunstigere economische situatie opwaarts aangepast.
- Het begrotingssaldo voor 2018 is neerwaarts herzien met 0,1% bbp, terwijl het saldo voor 2017 ongewijzigd is. De voorjaarsbesluitvorming betekent enigszins hogere uitgaven en lagere gasbaten. Dit effect wordt in 2017 in zijn geheel en in 2018 gedeeltelijk gedempt door het positieve effect op de lastenquote van de opwaartse herziening van de economische groei in 2017 en 2018.
- De mediane statische koopkracht is in 2017 met 0,2%-punt omhoog bijgesteld. Dit komt door een lagere inflatie (0,1%-punt) en een technische aanpassing⁷ (0,1%-punt).
- De mediane statische koopkracht is in 2018 met 0,1%-punt neerwaarts bijgesteld. Dit komt door een neerwaartse bijstelling van de contractloonontwikkeling met 0,1%-punt in de marktsector en met 0,2%-punt in de overige sectoren.

⁷ Voor de koopkrachtberekeningen wordt vanaf deze ramingsronde gebruik gemaakt van een actueler gegevensbestand (het inkomenspanelonderzoek 2013 van het CBS). De verlegging van het basisjaar van 2010 naar 2013 is een belangrijke verbetering in het rekenmodel MIMOSI, omdat de inkomensgegevens een actueler beeld geven en de nauwkeurigheid van de berekeningen groter is.

Dit is een uitgave van:

Centraal Planbureau
Postbus 80510 | 2508 GM Den Haag
T (088) 984 60 00

Juni 2017